

TNO-rapport**TNO/CH 2013 R11518****Indicatoren JGZ richtlijn
Seksuele ontwikkeling 0-19 jaar****Behavioural and Societal
Sciences**Wassenaarseweg 56
2333 AL Leiden
Postbus 2215
2301 CE Leidenwww.tno.nlT +31 88 866 90 00
F +31 88 866 06 10
infodesk@tno.nl

Datum	oktober 2013
Auteur(s)	A. Broerse J. Deurloo
Aantal pagina's	28 (incl. bijlagen)
Aantal bijlagen	2
Opdrachtgever	ZonMw
Projectnummer	051.14980

Alle rechten voorbehouden.

Niets uit deze uitgave mag worden vermenigvuldigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, foto-kopie, microfilm of op welke andere wijze dan ook, zonder voorafgaande toestemming van TNO.

Indien dit rapport in opdracht werd uitgebracht, wordt voor de rechten en verplichtingen van opdrachtgever en opdrachtnemer verwezen naar de Algemene Voorwaarden voor opdrachten aan TNO, dan wel de betreffende terzake tussen de partijen gesloten overeenkomst.

Het ter inzage geven van het TNO-rapport aan direct belang-hebbenden is toegestaan.

© 2013 TNO

Samenvatting

In opdracht van ZonMw is in het kader van de nieuwe JGZ richtlijn Seksuele ontwikkeling 0-19 jaar een set prestatie-indicatoren ontwikkeld. De indicatoren hebben tot doel om in de toekomst het gebruik en de effecten van de JGZ richtlijn te kunnen monitoren.

Het uitgangspunt bij de ontwikkeling van de indicatoren was de formulering van een beknopte set indicatoren die voor JGZ organisaties een beperkte administratieve last met zich mee zou brengen. Dit betekende dat aangesloten diende te worden bij de mogelijkheden die het digitale dossier JGZ biedt voor registratie van gegevens. Om zoveel mogelijk draagvlak voor de indicatoren te creëren, werden JGZ medewerkers betrokken bij de ontwikkeling. In eerste instantie zijn door TNO op basis van de kernelementen uit de richtlijn negen conceptindicatoren ontwikkeld. Deze set van indicatoren is vervolgens in een werkbijeenkomst met vijf JGZ medewerkers (artsen en verpleegkundigen 0-4 en 4-19 jaar) besproken, waarin consensus werd bereikt over vier indicatoren. Vervolgens zijn deze vier indicatoren in een schriftelijke commentaaronde voorgelegd aan negen praktijkdeskundigen en beleidsmedewerkers. De referenten hebben de relevantie en haalbaarheid beoordeeld. Het daadwerkelijk uitvragen van de gegevens viel buiten de scope van dit project.

De uiteindelijke set bestaat uit vier procesindicatoren rondom de thema's: bespreken van seksueel gedrag, signaleren van grensoverschrijdend seksueel gedrag, begeleiding bij grensoverschrijdend seksueel gedrag en verwijzing bij grensoverschrijdend seksueel gedrag.

Inhoudsopgave

	Samenvatting	2
1	Inleiding	4
2	Doelstelling	5
3	Methode	6
3.1	Fase 1: Selectie kernadviezen uit richtlijn en formuleren conceptindicatoren.....	6
3.2	Fase 2: Werkbijeenkomst met JGZ medewerkers	6
3.3	Fase 3: Commentaarrronde experts.....	7
4	Resultaten	9
4.1	Selectie van kernadviezen en formulering van conceptindicatoren	9
4.2	Factsheets met indicatoren	11
5	Conclusies.....	22
5.1	Informatie in de indicatorenset	22
5.2	Registratie en gegevensverzameling van de indicatoren.....	22
6	Afkortingen.....	24
7	Referenties	25
	Bijlage(n)	
	A Samenvatting AIRE instrument (Appraisal of Indicators through Research and Evaluation)	
	B Concept Indicatoren bij JGZ richtlijn Seksuele ontwikkeling	

1 Inleiding

In 2010 is in opdracht van ZonMw gestart met de ontwikkeling van de JGZ richtlijn Seksuele ontwikkeling 0-19 jaar. Een conceptversie van de JGZ richtlijn is in juni 2012 vastgesteld. In de periode van december tot april 2013 heeft een praktijktest plaatsgevonden waaraan 30 JGZ medewerkers (artsen en jeugdverpleegkundigen) deelnamen. De praktijktest is geëvalueerd en op basis daarvan is de richtlijn bijgesteld.

In het kader van deze richtlijn heeft ZonMw gevraagd om een set prestatie-indicatoren te ontwikkelen. Hiermee kunnen in de toekomst het gebruik en de effecten van de richtlijn worden gemonitord. Dit kan gedaan worden op organisatieniveau en op landelijk niveau (benchmark). Organisaties krijgen door het gebruik van de indicatorenset kwaliteitsinformatie in handen die hen inzicht geeft in de mate waarin zij in staat zijn om volgens de richtlijn te werken. Organisaties kunnen daarnaast hun eigen prestaties vergelijken met die van andere organisaties (benchmarken) en op die manier van elkaar leren. Op landelijk niveau wordt via de indicatorenset bovendien inzicht verkregen in de mate waarin het hele JGZ veld in staat is om volgens de richtlijn te werken.

2 Doelstelling

De doelstelling van het project was de ontwikkeling van een set indicatoren waarmee de uitvoering van de JGZ richtlijn Seksuele ontwikkeling 0-19 jaar binnen de JGZ praktijk geëvalueerd kan worden. Hierbij dient rekening gehouden te worden met de volgende randvoorwaarden:

- de set heeft een beperkte omvang en is daardoor in de praktijk hanteerbaar;
- de indicatoren maken zichtbaar hoe de toepassing van de richtlijn verloopt en wat de effecten van de richtlijn zijn;
- de set bestaat uit procesindicatoren en – indien mogelijk – uitkomstindicatoren (naar het klassieke onderscheid van Donabedian 1966)¹;
- bij de formulering van de indicatoren wordt gebruik gemaakt van het AIRE instrument (Appraisal of Indicators through Research and Evaluation, de Koning e.a. 2006; Bijlage 1);
- de indicatoren sluiten aan bij de basisdataset (BDS) van het digitale dossier JGZ (DD JGZ);
- de indicatoren worden gevalideerd via een expertronde.

Het uittesten van de indicatoren in de praktijk viel buiten de scope van dit project.

---

¹ Donabedian onderscheidt structuur-, proces- en uitkomstindicatoren. Deze drie typen indicatoren vertegenwoordigen respectievelijk: informatie over de beschikbare middelen, informatie over het verloop van het zorgproces en informatie over de effecten van het zorgproces. Er bestaan echter meerdere modellen om indicatoren in te delen. Een ander veel gebruikt model is het model van Bouckaert (1999) dat uitgaat van input, throughput, output en outcome indicatoren. De eerste drie typen indicatoren komen grofweg overeen met de drie typen van Donabedian. De outcome indicatoren vertegenwoordigen de uitkomsten op cliëntniveau, zoals bijvoorbeeld kwaliteit van leven. Echter, outcome indicatoren zijn voor organisaties die alleen hun *eigen* prestaties willen monitoren minder interessant, aangezien de uitkomst op deze indicatoren mede bepaald wordt door factoren die buiten de invloedssfeer van de JGZ liggen. Bovendien zijn deze uitkomsten niet direct uit het DD JGZ te halen.

3 Methode

De ontwikkeling van de indicatorenset vond plaats in drie fasen. De eerste fase bestond uit de selectie van geschikte onderwerpen en de formulering van conceptindicatoren. De tweede fase bestond uit het bespreken van de conceptindicatoren in een werkbijeenkomst met JGZ medewerkers. De derde fase bestond uit het voorleggen van de conceptindicatoren aan deskundigen die werkzaam zijn op het terrein van de JGZ. Hieronder wordt beschreven welke activiteiten in ieder van deze drie fasen plaatsvonden.

3.1 Fase 1: Selectie kernadviezen uit richtlijn en formuleren conceptindicatoren

Deze fase had als doel het selecteren van adviezen uit de richtlijn die geschikt zijn voor indicatoren en het formuleren van conceptindicatoren.

Om te komen tot onderwerpen die geschikt zijn voor de indicatoren is de conceptversie van de richtlijn (juni 2012) gebruikt. Alle concrete adviezen uit de richtlijn zijn als zelfstandige eenheden bekeken en beoordeeld op hun meetbaarheid. Het ging hier specifiek om de vraag of het advies meetbaar gemaakt kon worden op een zodanige manier dat het iets zou zeggen over het *handelen* van de JGZ medewerkers of de *uitkomsten* van de zorg. Op basis hiervan ontstond een selectie van alle meetbare adviezen. Omdat dit aantal redelijk beperkt was, zijn alle meetbare adviezen vervolgens omgevormd tot een conceptindicator; de gebruikelijke selectie die TNO meestal van te voren maakt op basis van aanvullende criteria, was hier niet nodig. Vervolgens zijn alle conceptindicatoren die overlap vertoonden samengevoegd.

3.2 Fase 2: Werkbijeenkomst met JGZ medewerkers

Deze fase had twee doelen:

- a) het formeren van een werkgroep;
- b) het brainstormen over relevante en haalbare indicatoren met JGZ medewerkers en komen tot consensus over concept indicatoren.

Ad a)

Voor het formeren van een werkgroep vond werving plaats onder de contacten van TNO in het kader van de ontwikkeling van de richtlijntekst (kernredactie en deelnemers aan de praktijktest) en algemene contacten van TNO. De werkgroepleden ontvingen een financiële compensatie voor hun bijdrage.

Ad b)

Om te komen tot consensus over de conceptindicatoren werd een werkbijeenkomst van een dagdeel georganiseerd. In deze bijeenkomst werd gestructureerd gebrainstormd over de voorgestelde conceptindicatoren en hun relatie tot de kwaliteit van zorg. Een ander belangrijk aandachtspunt in de discussie was het verbeterpotentieel voor JGZ-organisaties: in welke mate wordt de indicator momenteel al in de praktijk gebracht? Een indicator die op dit moment nog maar in beperkte mate wordt uitgevoerd, heeft een groot verbeterpotentieel. Een derde

aandachtspunt in de discussie was de registratie van gegevens: in welke mate kunnen de indicatorgegevens op dit moment geregistreerd worden in de BDS van het digitale dossier JGZ? De laatste versie van de BDS (versie 3.2.1) vormde hierbij het referentiekader. Indien een indicator belangrijk werd gevonden, maar registratie in de BDS niet mogelijk was, werd expliciet gediscussieerd over de meerwaarde van extra registratie. Hierbij werden de volgende drie criteria gehanteerd:

1. Is registratie van het gegeven op dit moment al regulier?
2. Is registratie van het gegeven nieuw en voegt het wat toe aan de directe zorgverlening aan het kind (continuïteit, effectiviteit, veiligheid, etc)?
3. Is registratie van het gegeven nieuw, maar heeft het vooral meerwaarde voor de evaluatie van het richtlijngebruik (dus de indicatoren)?

Wanneer de indicatorgegevens voldeden aan de eerste twee criteria, werd voorgesteld om de indicator op te nemen in de eindset met indicatoren ten behoeve van het onderling vergelijken van JGZ organisaties (benchmarken). Voor deze indicatoren wordt in samenspraak met het NCJ een wijzigingsverzoek voor de BDS ingediend. Wanneer de indicator uitsluitend voldeed aan criterium 3, werd voorgesteld om de indicator *niet* op te nemen in de eindset voor benchmarkdoeleinden, maar de indicator slechts uit te werken ten behoeve van *intern* kwaliteitsbeleid van JGZ organisaties. JGZ organisaties kunnen deze indicatoren naar eigen inzicht gebruiken en dienen zelf te zoeken naar mogelijkheden voor de registratie in het eigen DD JGZ.

3.3 Fase 3: Commentaarronde experts

Deze fase had drie doelen:

- a) Het toetsen van de indicatoren bij een bredere groep deskundigen en het verwerken van het commentaar;
- b) Het vaststellen van de exacte DD JGZ gegevens die nodig zijn voor de dataverzameling.
- c) Het beschrijven van een definitieve indicatorenset aan de hand van factsheets.

Ad a)

De set met conceptindicatoren is in een schriftelijke commentaarronde aan negen deskundigen uit het JGZ werkveld voorgelegd: 4 jeugdartsen, 1 jeugdverpleegkundige en 4 medewerkers van relevante beroepsverenigingen, koepelorganisaties of beleidsinstellingen (AJN, V&VN, NVDA en ActiZ).

De referenten zijn van te voren geselecteerd en per e-mail aangeschreven met de uitnodiging om commentaar te geven op de conceptindicatoren. Hen werd gevraagd voor iedere indicator een score te geven van 1 tot 10 gegeven voor respectievelijk:

- a. het *belang* van de indicator voor de kwaliteit van zorg;
- b. het *verbeterpotentieel* van de indicator.

Er werd tevens gevraagd om de scores toe te lichten.

De geretourneerde scores en toelichtingen zijn verwerkt. Op basis van alle scores zijn gemiddelde scores berekend. Wanneer de gemiddelde score lager dan 6,0 was op één van de twee bovengenoemde gebieden, werd in overweging genomen of de indicator buiten de eindset moest worden gehouden. Hierbij werd meegewogen in hoeverre de referenten een grote variatie in scores vertoonden en of er bij sommige referenten sprake was van verschillen (of fouten) in de interpretatie.

Ad b)

In samenspraak met het NCJ is ieder van de indicatoren besproken om de exacte gegevens vast te stellen die nodig zijn voor het meten van de indicatoren. Hierbij ging het om het vaststellen van de rubriek, het element en de antwoordmogelijkheden die in de BDS worden gebruikt. Wanneer het nieuwe gegevens betrof, is gezamenlijk nagedacht over de gewenste locatie in de BDS.

Ad c)

De definitieve indicatoren zijn beschreven in zogenaamde factsheets met achtereenvolgens de volgende items:

- a) Titel van de indicator;
- b) Type indicator (structuur, proces of uitkomst);
- c) Beschrijving van de meetgegevens;
- d) Waarom belangrijk;
- e) Teller en noemer;
- f) Methodologische overwegingen (waarom bepaalde keuzes bij de formulering van de indicator zijn gemaakt en welke beperkingen dat eventueel met zich meebrengt voor de interpretatie);
- g) Toelichting (indien van toepassing; dit kan bijvoorbeeld gebruikt worden om bepaalde termen of de interpretatie van de meetgegevens toe te lichten);
- h) Wat kan worden geregistreerd in het digitale dossier JGZ (basisdataset) en wat moet eventueel worden aangepast.

4 Resultaten

4.1 Selectie van kernadviezen en formulering van conceptindicatoren

In de JGZ richtlijn Seksuele ontwikkeling 0-19 jaar (conceptversie) staan 43 concrete adviezen voor JGZ medewerkers. Deze 43 adviezen waren allemaal meetbaar te maken op proces- of uitkomstniveau. Deze adviezen zijn omgezet in conceptindicatoren. Vervolgens zijn deze indicatoren bestudeerd en in relatie tot elkaar bekeken. Als gevolg van dit proces moest een groot aantal van de indicatoren afvallen, om de volgende redenen:

- Overlap met andere indicatoren;
- Het meetgegeven komt in de praktijk weinig voor, waardoor vergelijking van gegevens onbetrouwbaar is.
- Het bereik van de indicator is te complex of te groot, waardoor de uitkomsten niet specifiek genoeg zijn;
- Eerdere indicatorentrajecten lieten zien dat vergelijkbare indicatoren niet goed registreerbaar zijn en/of dat deskundigen het niet realistisch vinden om de BDS hiervoor aan te passen.

Daarmee ontstond uiteindelijk een set van negen conceptindicatoren (bijlage 2). Deze negen conceptindicatoren zijn in een werkbijeenkomst besproken. Op basis hiervan werd consensus bereikt over drie indicatoren die men geschikt vond voor een benchmark. Voor deze indicatoren dient de BDS op sommige punten aangepast te worden, maar deze aanpassingen werden door de werkgroep van belang geacht voor een effectieve zorgverlening aan het kind.

Daarnaast werd besloten om 1 extra indicator toe te voegen voor *intern* kwaliteitsbeleid van organisaties. Dit gaat om een indicator waarmee gemonitord kan worden in welke mate JGZ professionals het onderwerp seksueel gedrag tijdens de consulten bespreekbaar maken. De JGZ richtlijn beoogt namelijk met name de JGZ te ondersteunen in haar preventieve rol: het monitoring van seksueel gedrag en het tijdig signaleren van afwijkend seksueel gedrag. Met deze extra indicator kan een stimulans worden gegeven aan het uitvragen van seksueel gedrag, wat van belang is omdat seksueel gedrag zich niet onmiddellijk op de voorgrond dringt en veel JGZ professionals enige schroom ervaren om het onderwerp bespreekbaar te maken.

Binnen de werkgroep bestond echter overeenstemming over het feit dat het onwenselijk zou zijn om JGZ professionals het uitvragen van seksueel gedrag te laten registreren (net zoals men ook het registreren van het uitvragen van de meeste andere onderwerpen onwenselijk vindt); men wil het DD JGZ graag uitsluitend blijven gebruiken voor het aangeven van bijzonderheden. De registratielast is al hoog genoeg. Daarmee werd deze indicator dus ongeschikt geacht voor benchmarkdoeleinden. Benchmarken vereist namelijk uniforme registratie en dus een aanpassing van de basisdataset van het DD JGZ. Door de indicator niettemin wél op te nemen in de eindset, vormt dit een mooie aanvulling op de andere drie andere benchmark indicatoren. Deze indicatoren hebben namelijk alle drie betrekking op afwijkend seksueel gedrag. Door de toevoeging van deze indicator wordt meer recht gedaan aan de gehele range van activiteiten van de JGZ (waarbinnen ook aandacht voor de *normale* seksuele

ontwikkeling bestaat). De indicator is daarom wél uitgewerkt, maar er zijn geen voorstellen gedaan voor aanpassing van de basisdataset.

Deze conceptindicatoren zijn aan negen referenten voorgelegd, waarvan er acht in de gelegenheid waren om te reageren. De scores zijn verwerkt tot gemiddelde scores (tabel 1) en het aanvullende commentaar is geanalyseerd. Na analyse van de scores en het verwerken van het commentaar zijn geen indicatoren afgevallen.

In samenspraak met het NCJ is vervolgens voor de drie benchmarkindicatoren gekeken naar de gegevens die in de BDS moeten worden geregistreerd. Hierbij bleek dat voor alle drie de indicatoren nieuwe gegevens moesten worden geregistreerd.

De vier indicatoren zijn in aparte factsheets beschreven (zie paragraaf 4.2).

Tabel 1: Gemiddelde scores en het minimum en maximum per indicator van de referenten. NB. De formulering van de indicatoren is later op een aantal punten aangepast (zie paragraaf 4.2).

Nr	Concept indicator	Relatie met kwaliteit	Verbeterpotentieel
		Gemiddelde en range	Gemiddelde en range
	<u>Bespreekbaar maken</u>		
1	% 0-19 jarigen waarbij in het afgelopen jaar de seksuele ontwikkeling met de ouders en/of het kind is besproken	7,7 (7 – 9)	7,1 (5 – 9)
	<u>Signalering</u>		
2	% 0-19 jarigen waarbij in het afgelopen jaar seksueel grensoverschrijdend gedrag is beoordeeld aan de hand van de zes criteria uit het Vlaggensysteem.	8,0 (6 – 9)	7,6 (7 – 9)
	<u>Aanpak</u>		
3	% 0-19 jarigen dat in het afgelopen jaar door de JGZ is begeleid door middel van extra contactmomenten bij seksueel grensoverschrijdend gedrag.	7,3 (5 – 9)	7,0 (6 – 9)
	<u>Verwijzing</u>		
4	% 0-19 jarigen dat in het afgelopen jaar door de JGZ is verwezen bij grensoverschrijdend seksueel gedrag.	7,8 (5 – 9)	6,8 (6 – 9)

4.2 Factsheets met indicatoren

1. Bespreken seksuele ontwikkeling	
Type indicator	Procesindicator
Beschrijving van de meetgegevens	% 0-19 jarigen waarbij in het afgelopen jaar de seksuele ontwikkeling met de ouders en/of het kind is besproken.
Waarom belangrijk	<p>De JGZ richtlijn 0-19 jaar (Maris e.a. 2014) beschrijft het stimuleren en adviseren rondom een gezonde seksuele ontwikkeling als kerntaak van de JGZ, evenals het tijdig signaleren van een niet-optimale seksuele ontwikkeling. De seksuele ontwikkeling is beschreven aan de hand van vijf hoofdthema's: de lichamelijke ontwikkeling, seksuele gevoelens, seksueel gedrag, de ontwikkeling van de genderidentiteit en seksuele oriëntatie.</p> <p>Voor lang niet alle ouders is seksualiteit een makkelijk te bespreken onderwerp. Daarom adviseert de richtlijn om tijdens de contactmomenten het thema proactief aan de orde te stellen; JGZ-professionals dienen vragen te stellen, het belang aan te geven en relevante informatie te verschaffen. De JGZ-professional kan bijvoorbeeld vragen stellen als 'Ziet u uw kind wel een seksuele spelletjes doen met anderen?' of 'Maakt u zich wel eens zorgen over de seksuele ontwikkeling van uw kind?' en de seksuele ontwikkeling van (jonge) kinderen toelichten.</p> <p>Wanneer de JGZ jongeren zelf spreekt (gebruikelijk vanaf 12 jaar), is het eveneens van belang om proactief vragen te stellen; voor jongeren is het namelijk niet altijd makkelijk om over relaties en seksualiteit te beginnen vanwege gêne en onzekerheid.</p> <p><i>Referenties:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - Maris S, van der Vlugt I, Deurloo J, Lanting C. <i>Multidisciplinaire richtlijn jeugdgezondheidszorg seksuele ontwikkeling 0-19 jaar. Handelen bij normale, afwijkende en zorgwekkende seksuele ontwikkeling. Utrecht, Rutgers WPF en TNO [verwachte publicatiedatum 2014].</i>
Teller en noemer	<ul style="list-style-type: none"> • <u>Teller</u>: aantal 0-19 jarigen waarbij in het afgelopen jaar met de ouders en/of het kind zelf de seksuele ontwikkeling is besproken. • <u>Noemer</u>: alle 0-19 jarigen die in het afgelopen jaar door de JGZ zijn gezien.
Methodologische overwegingen	In sommige JGZ organisaties wordt gebruik gemaakt van de triagemethode en/of wordt een algemene vragenlijst gebruikt waarmee voorafgaand aan het gezondheidsonderzoek een aantal belangrijke

	<p>gezondheidsaspecten via de ouders en/of leerkrachten in beeld kan worden gebracht. Wanneer het onderwerp seksualiteit in een vragenlijst is opgenomen en de organisatie heeft besloten het onderwerp alleen nader te bespreken bij bijzonderheden, zal deze indicator geen zinvolle bijdrage leveren aan het kwaliteitsbeleid; de score zal immers 100% zijn wanneer men denkt dat door vragenlijstgebruik het onderwerp met iedereen is 'besproken'. Of, als men een andere interpretatie kiest, zal de score een weerspiegeling zijn van het aantal kinderen waarbij de ouders of het kind vragen of problemen aankaarten. In dat geval is het echter een andere indicator geworden, De huidige indicator beoogt het aantal kinderen in beeld te brengen waarbij het onderwerp seksualiteit zowel door de JGZ als ook spontaan door de ouders, het kind of de school aan de orde is gekomen.</p>
Toelichting	<p>Definitie <i>seksuele ontwikkeling</i>: de ontwikkeling met betrekking tot seksualiteit die start in de vroege kinderjaren en zich voortzet in de puberteit en volwassenheid, en waarbij sprake is van een samenspel van lichamelijk, cognitieve, psychische, sociale, relationele, ethische, religieuze en culturele factoren.</p>
Wat kan d.d. oktober 2013 worden geregistreerd in het DD JGZ (basisdataset)	<p>✓ <u>Seksuele ontwikkeling is besproken</u> kan op dit moment niet worden geregistreerd in de BDS. <i>Vanuit de richtlijnontwikkelaars en de 'Werkgroep Indicatoren' wordt geadviseerd hiervoor <u>niet</u> de BDS aan te passen. Hierdoor kan de indicator niet gebruikt worden voor benchmarkdoeleinden, aangezien dat een uniforme registratie over JGZ organisaties heen vereist (en dus een aanpassing in de BDS). De indicator wordt daarmee een indicator die uitsluitend gebruikt kan worden voor <u>intern</u> kwaliteitsbeleid, waarbij JGZ organisaties zelf moeten zoeken naar mogelijkheden om het eigen DD JGZ aan te passen.</i></p>

2. Beoordeling seksueel (grensoverschrijdend) gedrag met Vlaggensysteem	
Type indicator	Procesindicator
Beschrijving van de meetgegevens	<p>a. % 0-6 jarigen waarbij in het afgelopen jaar seksueel (grensoverschrijdend) gedrag is beoordeeld aan de hand van de zes criteria uit het Vlaggensysteem.</p> <p>b. % 7-12 jarigen waarbij in het afgelopen jaar seksueel (grensoverschrijdend) gedrag is beoordeeld aan de hand van de zes criteria uit het Vlaggensysteem.</p> <p>c. % 13-19 jarigen waarbij in het afgelopen jaar seksueel (grensoverschrijdend) gedrag is beoordeeld aan de hand van de zes criteria uit het Vlaggensysteem.</p>
Waarom belangrijk	<p>De JGZ richtlijn Seksuele ontwikkeling 0-19 jaar (Maris e.a. 2014) adviseert om bij de beoordeling van mogelijk seksueel grensoverschrijdend gedrag het Vlaamse Vlaggensysteem (Frans, 2010) te gebruiken. Signalen kunnen afkomstig zijn van het kind of de ouders, maar ook van de school of de omgeving van het kind. Met het Vlaggensysteem kan worden beoordeeld of er sprake is van acceptabel seksueel gedrag, of van licht, ernstig of zwaar seksueel grensoverschrijdend gedrag. Het Vlaggensysteem is een theoretisch onderbouwde, en in de praktijk uitgeteste pedagogische interventie die is ontwikkeld door Sensoa/ Movisie. Het Vlaggensysteem is echter nog niet erkend door de databank Effectieve Jeugdinterventies (Centrum Gezond Leven).</p> <p>Het beoordelingssysteem bevat zes criteria die op evidence zijn gebaseerd:</p> <ul style="list-style-type: none"> • wederzijdse toestemming • vrijwilligheid • gelijkwaardigheid • ontwikkeling adequaat gedrag • context adequaat gedrag • zelfrespect <p>Indien seksueel gedrag licht, ernstig of zwaar grensoverschrijdend blijkt te zijn, dient de JGZ de situatie nader te bekijken en maatregelen te nemen. Licht grensoverschrijdend gedrag kan met bijsturing van ouders, opvoeders of professionals gecorrigeerd worden. Ernstig grensoverschrijdend gedrag kan ook vaak nog met bijsturing van ouders/ opvoeders of professionals gecorrigeerd worden. Mogelijk volgt hierop een 'contactmoment op indicatie'. Echter, bij zwaar grensoverschrijdend gedrag is doorverwijzing noodzakelijk.</p>

	<p><i>Referenties:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - <i>Frans E, Franck T. Vlaggensysteem. Praten met kinderen en jongeren over seks en seksueel grensoverschrijdend gedrag. Antwerpen - Apeldoorn: Garant, 2010.</i> - <i>Maris S, van der Vlugt I, Deurloo J, Lanting C. Multidisciplinaire richtlijn jeugdgezondheidszorg seksuele ontwikkeling 0-19 jaar. Handelen bij normale, afwijkende en zorgwekkende seksuele ontwikkeling. Utrecht, Rutgers WPF en TNO [verwachte publicatiedatum 2014].</i>
Teller en noemer	<ul style="list-style-type: none"> • <u>Teller a</u>: aantal 0-6 jarigen waarbij in het afgelopen jaar seksueel (grensoverschrijdend) gedrag is beoordeeld aan de hand van de zes criteria uit het Vlaggensysteem. • <u>Noemer a</u>: alle 0-6 jarigen die in het afgelopen jaar zijn gezien. • <u>Teller b</u>: aantal 7-12 jarigen waarbij in het afgelopen jaar seksueel (grensoverschrijdend) gedrag is beoordeeld aan de hand van de zes criteria uit het Vlaggensysteem. • <u>Noemer b</u>: alle 7-12 jarigen die in het afgelopen jaar zijn gezien. • <u>Teller c</u>: aantal 13-19 jarigen waarbij in het afgelopen jaar seksueel (grensoverschrijdend) gedrag is beoordeeld aan de hand van de zes criteria uit het Vlaggensysteem. • <u>Noemer c</u>: alle 13-19 jarigen die in het afgelopen jaar zijn gezien.
Methodologische overwegingen	<p>Voor deze indicator is aanvankelijk overwogen om als noemer te kiezen: het aantal 0-6, 7-12 en 13-19 jarigen waarbij signalen van mogelijk seksueel grensoverschrijdend gedrag zijn geconstateerd. Echter, vanuit de praktijk werd aangegeven dat men dit niet registreert.</p> <p>Daarnaast is overwogen om alleen de kinderen te includeren die een extra contactmoment op indicatie hebben gekregen in verband met seksueel grensoverschrijdend gedrag. Echter, omdat kinderen (of hun ouders) ook zelf tijdens een regulier contactmoment signalen afgeven, zouden deze worden gemist.</p>
Toelichting	<p>Definitie <i>seksueel grensoverschrijdend gedrag</i>: seksueel gedrag dat niet voldoet aan (een deel van) de zes criteria van het Vlaggensysteem [zie boven].</p>

<p>Wat kan d.d. oktober 2013 worden geregistreerd in het DD JGZ (basisdataset)</p>	<ul style="list-style-type: none"> ✓ <u>Seksueel grensoverschrijdend gedrag</u> kan op dit moment niet worden geregistreerd.<ul style="list-style-type: none"> ✓ <i>Vanuit de richtlijnontwikkelaars en de 'Werkgroep Indicatoren' wordt geadviseerd hiervoor de BDS aan te passen. Mogelijk is het kunnen registreren van de uitslag van het Vlaggensysteem voldoende? (zie hieronder)</i> ✓ <u>Gebruik Vlaggensysteem</u> kan niet worden geregistreerd.<ul style="list-style-type: none"> ✓ <i>Vanuit de richtlijnontwikkelaars, de 'Werkgroep Indicatoren' en de referenten wordt geadviseerd hiervoor de BDS aan te passen. Geadviseerd wordt om alleen de uitslag van het Vlaggensysteem te registreren. Daarmee is het gebruik immers ook duidelijk en wordt geen onnodige informatie aan de BDS toegevoegd (informatie die niet direct bijdraagt aan de continuïteit en effectiviteit van de zorg voor het kind).</i>
--	--

3. Begeleiding bij seksueel (grensoverschrijdend) gedrag	
Type indicator	Procesindicator
Beschrijving van de meetgegevens	<p>a. % 0-6 jarigen dat in het afgelopen jaar door de JGZ is begeleid (door middel van extra (een) contactmoment(en)) bij seksueel grensoverschrijdend gedrag.</p> <p>b. % 7-12 jarigen dat in het afgelopen jaar door de JGZ is begeleid (door middel van extra (een) contactmoment(en)) bij seksueel grensoverschrijdend gedrag.</p> <p>c. % 13-19 jarigen dat in het afgelopen jaar door de JGZ is begeleid (door middel van extra (een) contactmoment(en)) bij seksueel grensoverschrijdend gedrag.</p>
Waarom belangrijk	<p>De JGZ richtlijn Seksuele ontwikkeling 0-19 jaar (Maris e.a. 2014) adviseert om bij beoordeling van mogelijk seksueel grensoverschrijdend gedrag het Vlaamse Vlaggensysteem (Frans, 2010) te gebruiken. Met dit systeem kan beoordeeld worden of er sprake is van acceptabel, licht, ernstig of zwaar seksueel grensoverschrijdend gedrag. Indien seksueel gedrag licht, ernstig of zwaar grensoverschrijdend blijkt te zijn, dient de JGZ te adviseren, begeleiden of verwijzen. Licht grensoverschrijdend gedrag kan met bijsturing van ouders/opvoeders of professionals gecorrigeerd worden (bijvoorbeeld door te adviseren en/of een folder mee te geven). Ernstig grensoverschrijdend gedrag kan ook vaak met bijsturing van ouders/opvoeders of professionals gecorrigeerd worden. Mogelijk volgt hierop een 'contactmoment op indicatie'. Bij zwaar grensoverschrijdend gedrag is echter doorverwijzing noodzakelijk. De JGZ kan een belangrijke rol spelen in de begeleiding van kinderen en hun ouders/opvoeders bij seksueel grensoverschrijdend gedrag.</p> <p><i>Referenties:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - Frans E, Franck T. <i>Vlaggensysteem. Praten met kinderen en jongeren over seks en seksueel grensoverschrijdend gedrag. Antwerpen - Apeldoorn: Garant, 2010.</i> - Maris S, van der Vlugt I, Deurloo J, Lanting C. <i>Multidisciplinaire richtlijn jeugdgezondheidszorg seksuele ontwikkeling 0-19 jaar. Handelen bij normale, afwijkende en zorgwekkende seksuele ontwikkeling. Utrecht, Rutgers WPF en TNO [verwachte publicatiedatum 2014].</i>

Teller en noemer	<ul style="list-style-type: none"> • <u>Teller a</u>: aantal 0-6 jarigen dat in het afgelopen jaar door de JGZ is begeleid (door middel van (een) extra contactmoment(en)) bij seksueel grensoverschrijdend gedrag. • <u>Noemer a</u>: alle 0-6 jarigen waarbij seksueel grensoverschrijdend gedrag is vastgesteld op basis van het Vlaggensysteem. • <u>Teller b</u>: aantal 7-12 jarigen dat in het afgelopen jaar door de JGZ is begeleid (door middel van (een) extra contactmoment(en)) bij seksueel grensoverschrijdend gedrag. • <u>Noemer b</u>: alle 7-12 jarigen waarbij seksueel grensoverschrijdend gedrag is vastgesteld op basis van het Vlaggensysteem. • <u>Teller c</u>: aantal 13-19 jarigen dat in het afgelopen jaar door de JGZ is begeleid (door middel van (een) extra contactmoment(en)) bij seksueel grensoverschrijdend gedrag. • <u>Noemer c</u>: alle 13-19 jarigen waarbij seksueel grensoverschrijdend gedrag is vastgesteld op basis van het Vlaggensysteem.
Methodologische overwegingen	Er is bewust gekozen voor de formulering 'vastgesteld op basis van het Vlaggensysteem' om een stimulans te geven aan het gebruik van het Vlaggensysteem (zoals de JGZ richtlijn aanbeveelt).
Toelichting	Definitie <i>seksueel grensoverschrijdend gedrag</i> : seksueel gedrag dat niet voldoet aan (een deel van) de zes criteria van het Vlaggensysteem [zie boven].
Wat kan d.d. oktober 2013 worden geregistreerd in het DD JGZ (basisdataset)	<ul style="list-style-type: none"> ✓ <u>Seksueel grensoverschrijdend gedrag</u> kan op dit moment niet worden geregistreerd. <ul style="list-style-type: none"> ✓ <i>Vanuit de richtlijnontwikkelaars, de 'Werkgroep Indicatoren' en de referenten wordt geadviseerd hiervoor de BDS aan te passen. Mogelijk is het kunnen registreren van de uitslag van het Vlaggensysteem voldoende? (zie hieronder)</i> ✓ <u>Gebruik Vlaggensysteem</u> kan op dit moment niet worden geregistreerd. <ul style="list-style-type: none"> ✓ <i>Vanuit de richtlijnontwikkelaars, de 'Werkgroep Indicatoren' en de referenten wordt geadviseerd hiervoor de BDS aan te passen. Geadviseerd wordt om alleen de uitslag van het Vlaggensysteem te registreren.</i>

	<p><i>Daarmee is het gebruik immers ook duidelijk en wordt geen onnodige informatie aan de BDS toegevoegd (informatie die niet direct bijdraagt aan de continuïteit en effectiviteit van de zorg voor het kind).</i></p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ <u>Begeleiding JGZ</u> kan worden geregistreerd bij Conclusies en vervolgstappen > Extra zorg/interventie (ja), Interventie (Begeleiding). ✓ <u>Indicatie seksueel gedrag</u> kan op dit niet worden geregistreerd.<ul style="list-style-type: none"> ✓ <i>Vanuit de richtlijnontwikkelaars, de 'Werkgroep Indicatoren' en de referenten wordt geadviseerd hiervoor de BDS aan te passen.</i>
--	--

4. Verwijzing bij seksueel grensoverschrijdend gedrag	
Type indicator	Procesindicator
Beschrijving van de meetgegevens	<p>a. % 0-6 jarigen dat in het afgelopen jaar door de JGZ is verwezen bij seksueel (grensoverschrijdend) gedrag.</p> <p>b. % 7-12 jarigen dat in het afgelopen jaar door de JGZ is verwezen bij seksueel (grensoverschrijdend) gedrag.</p> <p>c. % 13-19 jarigen dat in het afgelopen jaar door de JGZ is verwezen bij seksueel (grensoverschrijdend) gedrag.</p>
Waarom belangrijk	<p>De JGZ richtlijn Seksuele ontwikkeling 0-19 jaar (Maris e.a. 2014) adviseert om bij beoordeling van mogelijk seksueel grensoverschrijdend gedrag het Vlaamse Vlaggensysteem (Frans, 2010) te gebruiken. Met dit systeem kan beoordeeld worden of er sprake is acceptabel, licht, ernstig of zwaar seksueel grensoverschrijdend gedrag. Indien seksueel gedrag licht, ernstig of zwaar grensoverschrijdend blijkt te zijn, dient de JGZ te adviseren, begeleiden of verwijzen. Licht grensoverschrijdend gedrag kan met bijsturing van ouders/opvoeders of professionals gecorrigeerd worden (bijvoorbeeld door te adviseren en/of een folder mee te geven). Ernstig grensoverschrijdend gedrag kan ook vaak met bijsturing van ouders/opvoeders of professionals worden gecorrigeerd. Mogelijk volgt hierop een 'contactmoment op indicatie' of een groepsinterventie (bijvoorbeeld een opvoedcursus voor ouders voor het beter leren beoordelen en bijsturen van seksueel gedrag van hun kind). Bij zwaar grensoverschrijdend gedrag is echter doorverwijzing noodzakelijk. Wanneer de JGZ de ouders heeft begeleid bij corrigerende interventies, maar merkt dat dit onvoldoende effect heeft, dient zij ook te verwijzen.</p> <p><i>Referenties:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - Frans E, Franck T. <i>Vlaggensysteem. Praten met kinderen en jongeren over seks en seksueel grensoverschrijdend gedrag. Antwerpen - Apeldoorn: Garant, 2010.</i> - Maris S, van der Vlugt I, Deurloo J, Lanting C. <i>Multidisciplinaire richtlijn jeugdgezondheidszorg seksuele ontwikkeling 0-19 jaar. Handelen bij normale, afwijkende en zorgwekkende seksuele ontwikkeling. Utrecht, Rutgers WPF en TNO [verwachte publicatiedatum 2014].</i>

Teller en noemer	<ul style="list-style-type: none"> • <u>Teller</u>: aantal 0-6 jarigen dat in het afgelopen jaar door de JGZ is verwezen bij seksueel grensoverschrijdend gedrag. • <u>Noemer</u>: alle 0-6 jarigen waarbij seksueel grensoverschrijdend gedrag is vastgesteld op basis van het Vlaggensysteem. • <u>Teller</u>: aantal 7-12 jarigen dat in het afgelopen jaar door de JGZ is verwezen bij seksueel grensoverschrijdend gedrag. • <u>Noemer</u>: alle 7-12 jarigen waarbij seksueel grensoverschrijdend gedrag is vastgesteld op basis van het Vlaggensysteem. • <u>Teller</u>: aantal 13-19 jarigen dat in het afgelopen jaar door de JGZ is verwezen bij seksueel grensoverschrijdend gedrag. • <u>Noemer</u>: alle 13-19 jarigen waarbij seksueel grensoverschrijdend gedrag is vastgesteld op basis van het Vlaggensysteem.
Methodologische overwegingen	Er is bewust gekozen voor de formulering 'vastgesteld op basis van het Vlaggensysteem' om een stimulans te geven aan het gebruik van dit systeem (zoals de JGZ richtlijn aanbeveelt).
Toelichting	Definitie <i>seksueel grensoverschrijdend gedrag</i> : seksueel gedrag dat niet voldoet aan (een deel van) de zes criteria van het Vlaggensysteem [zie boven].
Wat kan d.d. oktober 2013 worden geregistreerd in het DD JGZ (basisdataset)	<ul style="list-style-type: none"> ✓ <u>Seksueel grensoverschrijdend gedrag</u> kan op dit moment niet worden geregistreerd. <ul style="list-style-type: none"> ✓ <i>Vanuit de richtlijnontwikkelaars, de 'Werkgroep Indicatoren' en de referenten wordt geadviseerd hiervoor de BDS aan te passen. Mogelijk is het kunnen registreren van de uitslag van het Vlaggensysteem voldoende? (zie hieronder)</i> ✓ <u>Gebruik Vlaggensysteem</u> kan op dit moment niet worden geregistreerd. <ul style="list-style-type: none"> ✓ <i>Vanuit de richtlijnontwikkelaars, de 'Werkgroep Indicatoren' en de referenten wordt geadviseerd hiervoor de BDS aan te passen. Geadviseerd wordt om alleen de uitslag van het Vlaggensysteem te registreren. Daarmee is het gebruik immers ook duidelijk en wordt geen onnodige informatie aan de BDS toegevoegd (informatie die niet direct bijdraagt aan de continuïteit en effectiviteit)</i>

	<p>van de zorg voor het kind). <u>Verwijzing</u> kan worden geregistreerd bij <i>Conclusies en vervolgstappen > Interventie (Verwijzing) en Advies en verwijzing naar (keuzelijst)</i>.</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ <u>Indicatie seksueel gedrag</u> kan op dit niet worden geregistreerd.<ul style="list-style-type: none"> ✓ Vanuit de richtlijnontwikkelaars, de 'Werkgroep Indicatoren' en de referenten wordt geadviseerd hiervoor de BDS aan te passen.
--	---

5 Conclusies

In samenspraak met het veld is een beknopte set van vier indicatoren ontwikkeld waarmee JGZ organisaties hun eigen prestaties ten aanzien van het gebruik van de JGZ richtlijn Seksuele ontwikkeling 0-19 jaar kunnen monitoren. Drie van de vier indicatoren zijn geschikt voor benchmarken en één indicator is uitsluitend geschikt voor intern gebruik binnen JGZ organisaties. Dit hangt samen met het feit dat het voor deze laatste indicator niet wenselijk geacht werd om de BDS aan te passen.

De indicatorenset is voor een belangrijk deel geformuleerd en van commentaar voorzien door personen die werkzaam zijn binnen het JGZ werkveld (JGZ-medewerkers en vertegenwoordigers van relevante beleids-, onderzoeks- en koepelorganisaties). Hiermee is een belangrijke eerste stap gezet voor het creëren van draagvlak voor het gebruik van de indicatoren.

JGZ organisaties of koepelorganisaties hebben de vrijheid om dit instrument naar eigen inzicht te gebruiken, tenzij de Inspectie voor de Gezondheidszorg enkele indicatoren zal gebruiken voor haar algemeen of thematisch toezicht.

5.1 Informatie in de indicatorenset

De indicatoren beperken zich tot het meten van een vier kernelementen uit de richtlijn, namelijk het bespreekbaar maken van seksueel gedrag en het signaleren, begeleiden en verwijzen bij seksueel grensoverschrijdend gedrag door middel van het Vlaggensysteem. De indicatorenset geeft door haar beperkte omvang uiteraard geen volledig beeld van de toepassing van alle adviezen uit de richtlijn.

De indicatorenset is met nadruk bedoeld om op een relatief makkelijke manier een *indicatie* te krijgen van de navolging van een aantal essentiële onderdelen uit de richtlijn; het gaat daarbij met name om onderdelen met groot verbeterpotentieel. Indien de resultaten van de meting minder positief uitvallen dan verwacht, zal altijd nader onderzoek nodig zijn om te achterhalen wat de precieze oorzaken van de resultaten zijn. Dit zal bepalend moeten zijn voor het type verbeteracties.

De indicatorenset bevat uitsluitend *proces*indicatoren, wat betekent dat alleen informatie wordt verkregen over het *handelen* van de JGZ medewerkers (en dus niet over het effect van de richtlijn). Hoewel bij de ontwikkeling van een indicatorenset altijd wordt gestreefd naar zoveel mogelijk uitkomstmaten, bleek het in dit geval niet realistisch om effectmaten te ontwikkelen. De beste effectmaten zouden via de ouders en/of kinderen achterhaald moeten worden, maar daarmee zou de indicatorenset niet meer voldoen aan de randvoorwaarde dat de indicatoren op basis van het DD JGZ gemeten moeten kunnen worden en slechts beperkte administratieve lasten met zich meebrengt.

5.2 Registratie en gegevensverzameling van de indicatoren

JGZ medewerkers zullen voor de indicatoren vijf gegevens moeten registreren (zie Tabel 2). Drie daarvan worden op dit moment al in het kader van de reguliere dossiervoering geregistreerd. Voor twee gegevens is het nodig dat de registratiemogelijkheden in de BDS worden uitgebreid. Dit betreft twee gegevens die relevant zijn voor de effectiviteit en continuïteit van de zorg aan kinderen. In 2013 zal hiervoor een wijzigingsverzoek voor de BDS worden ingediend.

Tabel 2: Gegevensregistratie

Indicator nummer	Beschrijving van hetgeen geregistreerd moet worden	Contactmoment waarop geregistreerd moet worden	Is het een reguliere of nieuwe registratie? En wat is de locatie in de BDS?
2,3,4	Uitslag Vlaggensysteem (acceptabel, licht, ernstig, zwaar)	Tijdens alle contactmomenten waarbij mogelijk seksueel grensoverschrijdend gedrag aan de orde is.	Nieuw Rubriek: Functioneren Groep: Adaptatie/ persoonlijkheid/ sociaal functioneren Element (<u>nieuw</u>): Seksueel gedrag (Vlaggensysteem) Antwoordmogelijkheden (<u>nieuw</u>): acceptabel, licht, ernstig, zwaar
3	Begeleiding	Tijdens alle contactmomenten waarbij begeleiding bij seksueel grensoverschrijdend gedrag aan de orde is.	Regulier Rubriek: Conclusies en vervolgstappen Groep: Extra zorg/interventie Antwoordmogelijkheid: ja Groep: Interventie Antwoordmogelijkheid: Begeleiding
3,4	Indicatie seksueel grensoverschrijdend gedrag	Tijdens alle contactmomenten waarbij begeleiding of verwijzing bij seksueel grensoverschrijdend gedrag aan de orde is.	Nieuw Rubriek: Conclusies en vervolgstappen Groep: Indicatie Antwoordmogelijkheid (<u>nieuw</u>): Seksueel gedrag
4	Verwijzing	Tijdens alle contactmomenten waarbij verwijzing bij seksueel grensoverschrijdend gedrag aan de orde is.	Regulier Rubriek: Conclusies en vervolgstappen Groep: Extra zorg/interventie Antwoordmogelijkheid: ja Element: Interventie Antwoordmogelijkheid: Verwijzing
4	Verwijzing naar	Tijdens alle contactmomenten, indien begeleiding bij seksueel grensoverschrijdend gedrag aan de orde is.	Regulier Rubriek: Conclusies en vervolgstappen Groep: Extra zorg/interventie Antwoordmogelijkheid: ja Groep: Interventie Antwoordmogelijkheid: Verwijzing Element: Advies en verwijzing naar: Antwoordmogelijkheid: keuzelijst

6 Afkortingen

ActiZ	Organisatie voor zorgondernemers
AIRE	Appraisal of Indicators through Research and Evaluation
AJN	Artsen Jeugdgezondheidszorg Nederland
BDS	Basisdataset van het digitaal dossier JGZ
DD	Digitaal dossier
JGZ	Jeugdgezondheidszorg
NCJ	Nederlands Centrum Jeugdgezondheid
NVDA	Nederlandse Vereniging van Doktersassistenten
TNO	Organisatie voor toegepast natuurwetenschappelijk onderzoek
V&VN	Verpleegkundigen & Verzorgenden Nederland
ZonMw	ZorgOnderzoekNederlandMedischeWetenschappen

7 Referenties

Donabedian A. Evaluating the quality of medical care. *Milbank Memorial Fund Q* 1966; 44 Suppl: 166-206.

Frans E, Franck T. *Vlaggensysteem. Praten met kinderen en jongeren over seks en seksueel grensoverschrijdend gedrag*. Antwerpen - Apeldoorn: Garant, 2010.

Koning J de, Smulders A, Klazinga N. *Appraisal of Indicators through Research and Evaluation*. Amsterdam: AMC Sociale Geneeskunde, maart 2006.

Maris S, van der Vlugt I, Deurloo J, Lanting C. *Multidisciplinaire richtlijn jeugdgezondheidszorg seksuele ontwikkeling 0-19 jaar. Handelen bij normale, afwijkende en zorgwekkende seksuele ontwikkeling*. Utrecht, Rutgers WPF en TNO [verwachte publicatiedatum 2014].

A Samenvatting AIRE instrument (Appraisal of Indicators through Research and Evaluation)

I Doel, relevantie en organisatorisch verband waarop de indicator betrekking heeft

- Beschrijf het doel van de indicator helder en duidelijk
- Beschrijf de specifieke criteria op basis waarvan het onderwerp is gekozen
- Beschrijf het organisatorisch verband waarop de indicator betrekking
- Beschrijf het kwaliteitsdomein waarop de indicator betrekking heeft (bv effectiviteit, tijdigheid, toegankelijkheid, veiligheid, patiëntgerichtheid, medezeggenschap)
- Beschrijf specifiek de aard en de omvang van de zorgprocessen en/of zorguitkomsten waar de indicator betrekking op heeft (over welke zorg geeft de indicator informatie?)

II Betrokkenheid van belanghebbenden

- Zorg dat de leden van de ontwikkelgroep afkomstig zijn uit relevante beroepsgroepen
- Gezien het doel van de indicator, betrek alle relevante partijen
- Stel de indicator formeel vast

III Wetenschappelijk bewijs

- Pas systematische methoden toe bij het zoeken naar wetenschappelijk bewijsmateriaal
- Baseer de indicator op aanbevelingen uit een evidence-based richtlijn of in de wetenschappelijke literatuur gepubliceerde studies
- Baseer de indicator op wetenschappelijk bewijsmateriaal waarvan de interne kwaliteit van de studies inzichtelijk wordt gemaakt (wetenschappelijke bewijskracht en kans op vertekening van de onderzoeksresultaten)

IV Verdere onderbouwing, formulering en gebruik

- Beschrijf de indicator is specifiek (teller en noemer)
- Baken de doelgroep waarop de indicator betrekking heeft af
- Overweeg en beschrijf een risicocorrectie
- Zorg ervoor de dat indicator meet wat hij beoogt te meten (validiteit)
- Zorg ervoor dat de indicator precies en consistent meet (betrouwbaarheid)
- Zorg er voor dat de indicator in voldoende mate verschillen laat zien (discriminerend vermogen)
- Test de indicator in de praktijk
- Hoe groot zijn de inspanningsvereisten voor het verzamelen van de data?
- Geeft bij de indicator specifieke instructie voor de weergave en interpretatie van de resultaten

B Concept Indicatoren bij JGZ richtlijn Seksuele ontwikkeling

Tabel 3: De negen concept indicatoren die zijn besproken met de werkgroep.

Concept Indicatoren bij JGZ richtlijn Seksuele ontwikkeling (o.b.v. concept samenvatting juni 2012)			
		Advies uit de richtlijn	Concept indicatoren
1	Preventie	De JGZ professional biedt ouders primaire opvoedingsondersteuning door proactief te vragen naar de seksuele ontwikkeling van het kind, aan te sluiten bij vragen van ouders over de seksuele ontwikkeling, en adviezen te geven voor de seksuele opvoeding.	% 0-12 jarigen waarbij de JGZ proactief bij de ouders navraag heeft gedaan naar de seksuele ontwikkeling van het kind (indien de ouders het niet zelf aan de orde brachten).
2	Preventie	De JGZ bevraagt in de contactmomenten (het kind en) ouders actief op de seksuele ontwikkeling van het kind. Er is extra aandacht voor de seksuele ontwikkeling in de contactmomenten op 10/11 en 13/14 jarige leeftijd, vanwege het begin van de puberteit en (eerste) seksuele activiteiten. Vragenlijsten kunnen worden gebruikt als leidraad binnen het gesprek.	% 12-19 jarigen waarbij het onderwerp seksualiteit in het contactmoment met de jongere is besproken (al dan niet op initiatief van de jongere of JGZ medewerker).
3	Signaleren	Seksueel gedrag wordt door de JGZ-professional beoordeeld op zes criteria om mogelijk seksueel grensoverschrijdend gedrag te beoordelen: groepsdruk/dwang, onvrijwilligheid, kind zichzelf/de ander geen pijn, machtsmisbruik, ongelijkwaardigheid, leeftijdsadequaat/ context adequaat.	% kinderen van 0-19 jaar waarbij seksueel gedrag is beoordeeld aan de hand van de zes criteria uit de uitgebreide anamnese van de richtlijn.
4	Verwijzen	Bij peuters met borstvorming dient te worden verwezen naar de huisarts wanneer er bijkomende verschijnselen zijn zoals haargroei (pubes- of okselbehaving) of toegenomen lengtegroei, of bij progressief toenemende borstgroei.	% 0-6 jarigen dat is verwezen in verband met (progressief toenemende) borstvorming en bijkomende verschijnselen. <i>Toelichting:</i> bijkomende verschijnselen zijn: haargroei (pubes- of okselbehaving), toegenomen lengtegroei.
5	Verwijzen	Wanneer verkleefde schaamlippen gepaard gaan met klachten zoals recidiverende urineweginfecties of vulvovaginitis, wordt verwezen naar de huisarts.	% 0-6 jarigen dat in verband met verkleefde schaamlippen en daarbij gepaard gaande klachten is verwezen. <i>Toelichting:</i> daarbij gepaard gaande klachten kunnen zijn: recidiverende urineweginfecties of vulvovaginitis.

6	Verwijzen	De JGZ dient te verwijzen naar de huisarts bij phimosis met recidiverende balanitis, plasproblemen of pijnklachten.	% kinderen van 0-6 jaar dat in verband met phimosis met recidiverende balanitis, plasproblemen of pijnklachten is verwezen.
7	Verwijzen	Wanneer gynaecomastie voor de puberteit ontstaat of aan het einde van de puberteit, moet worden verwezen naar de huisarts, evenals bij een excentrisch (niet recht achter de tepel gelegen) gelegen zwelling. Ook bij twijfel of er sprake is van een fysiologische gynaecomastie of bij toename (in plaats van afname) gedurende een periode langer dan 2 jaar moet worden verwezen.	% 12-19 jarige jongens dat is verwezen in verband met gynaecomastie vóór de puberteit of aan het eind van de puberteit.
8	Verwijzen	Een JGZ-medewerker betrokken bij een meisje bij wie een besnijdenis/VGV is uitgevoerd, zal navragen of er klachten zijn en zo nodig verwijzen voor lichamelijke of psychische hulpverlening.	% 0-19 jarige meisjes uit een risicogebied waarbij de JGZ navraag heeft gedaan naar klachten nadat een besnijdenis/VGV is uitgevoerd.
9	Verwijzen	De JGZ professional verwijst door of schakelt de hulp in van een deskundige als een kind: een ander kind/andere kinderen tijdens seksueel spel herhaaldelijk pijn blijft doen, niet veelvoorkomend seksueel gedrag vertoont, seksueel expliciete gesprekken voert, herhaaldelijk voorwerpen in de anus of vagina blijft steken én niet ontvankelijk is voor bijsturing door ouders of andere professionals. Het gedrag is dan mogelijk een signaal voor onderliggende problematiek.	% 0-19 jarigen dat is verwezen in verband met afwijkend seksueel gedrag dat niet met bijsturing van anderen te corrigeren is (ouders of andere professionals). <i>Toelichting:</i> afwijkend seksueel gedrag wordt gedefinieerd als een ander kind/andere kinderen tijdens seksueel spel herhaaldelijk pijn doen, niet veelvoorkomend seksueel gedrag, seksueel expliciete gesprekken, herhaaldelijk voorwerpen in de anus of vagina steken.